

היום נלמד בעזרת ה':

בכורות דף טז

אמר מר - אין נפדין תמימין: ולדות שנתעברה בהם קודם פדיון ונולדו לאחר הפדיון, לא פודים אותם כשהם תמימין. והוא לא יכול להקדיש אותם לכל קרבן שהוא ירצה, אלא רק לקרבן של האמא שלהם.

"תמימים" הוא דלא מיפרקי וכו': מדייקת הגמרא, דוקא תמימים אין פודים אותם, אבל אם הם בעלי מומין כן פודים אותם. והיינו אם מתפיש את הולדות כשהם במעי אמן לאותו קרבן כמו האמא, ואחר כך הוממו ופדה אותם, הולדות מותרים.

ועוד מדויק מהברייתא, שדוקא 'לכל זבח שירצה' הוא לא יכול להתפיש אותם כדי לפדותם, אבל לאותו זבח כמו האמא הוא כן יכול להתפיש. ואיך מדובר? כשהוא מתפיש אותם כשהם עדיין במעי אמם לאותו הזבח כמו האמא, והם נפדין כשיפול בהם מום.

(כלומר, הרי ולדות אלו אינם בני פדיון כלל! ובהכרח יש לפרש את דברי הברייתא כך. אין נפדין תמימין, אבל אם הם הוממו יכול לפדותם. ואיך הוא פודה אותם כשהוממו? כגון שהתפישם במעי אמן לשם אותו הזבח, שאז הוא יכול לפדותם כשהוממו לאחר שיוולדו. וכמו שאמר רבי חנינא למעלה).

נימא תיהוי תיובתא דרב הונא: כי רב הונא חולק על רבי חנינא וסובר שכונסן לכיפה והן מתין מאליהן!

אמר לך רב הונא: אל תדייק מהברייתא שבעלי מומין נפדים! כי באמת גם בעלי מומין אין נפדין, ואגב שאמרה הבריתא ברישא 'נפדין תמימין' היא אמרה גם בסיפא 'אין נפדין תמימין'.

וכן אל תדייק מהברייתא שמועיל להתפיש אותם לשם אותו הזבח! כי אגב שאמרה הברייתא ברישא "לכל זבח שירצה", היא אמרה בסיפא "לכל זבח שירצה". אבל באמת אפילו לשם אותו זבח לא מועיל להתפיש אותם.

*

הגמרא מביאה את המשך הברייתא הנ"ל.

והשוחרט בחוץ פטור: אם קדם הקדישן למומן, השוחרטן בחוץ פטור. והטעם, משום שכל קרבן שאינו ראוי להקרבה בפנים לא חייבים על שחיטתו בחוץ. ומכיון שהקרבן בעל מום, הוא לא ראוי להקרבה בפנים.

רב הונא מתני חייב: רב הונא גרס בברייתא 'והשוחרטן בחוץ חייב', וכמו ששנינו במשנתנו. ואפילו שאין חייבים על שחיטת בעל מום בחוץ וכו"ל, אך רב הונא מעמיד שמדובר במום 'בדוקין שבעין' (= קרום שמכסה את העין), ואליכא דרבי עקיבא, הסובר שקרבנות שיש בהם מום בדוקין שבעין אם עלו על המזבח לא ירדו. נמצא שהם ראויים להקרבה בפנים, וחייבים על שחיטתם בחוץ.

*

בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו עושה תמורה: הברייתא אמרה שאם קדם הקדישן את מומו, בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו עושה תמורה.

אמר רב נחמן: אמר על כך רב נחמן בשם רבה בר אבוא - הבהמה שנעשתה תמורה לאחר הפדיון, מתה. והגמרא מבארת, מה הטעם. כי מה הוא יעשה? אם הוא ירצה להקריב אותה, הוא לא יכול. משום שהבהמה הזו הגיעה מכח קדושה דחוויה, כי המירו בה בהמה שכבר נפדתה.

ליפרקה - לא אלימא למיתפס פדיונה: ואם תאמר שהוא יפדה את התמורה, אי אפשר לפדותה, כי אין כח בקדושה שנתפסה על התמורה להיתפס על מעות של הפדיון. ולכן היא מתה.

מתקיף לה רב עמרם: מכיון שאי אפשר להקריב את התמורה, אם כן שיהא מותר לבעלים לאכול אותה לאחר שיפול בה מום. כי מה ההבדל בין בהמה זו ל'תמורת בכור' או 'תמורת מעשר'? תמורת בכור או מעשר אינה קריבה, והיא מותרת באכילה (תמורת מעשר לבעלים, ותמורת בכור לכהן) לאחר שיפול בה מום. וכפי שלמדנו במסכת תמורה.

חתן - תמורת בכור ומעשר, הן וולדן וולדן עד סוף על העולם, הרי הן בכור ומעשר ויאכלו במומן לבעלים: כלומר, כמו בכור ומעשר שאם הוממו נאכלים לבעלים, כך גם התמורה שלהם אם הוממה נאכלת לבעלים. ואם כן גם בתמורת פסולי המוקדשין שנפדו, צריך להיות הדין שהיא נאכלת לבעלים לכשתומם.

אמר ליה אביי: על כל תמורה חלים הדינים שבאים מכח הקרבן הראשון שלה (שנקרא 'אמא שלה'). ולכן קרבן תמורת בכור ומעשר שם אמו עליו, וכן קרבן תמורת פסולי המוקדשין שנפדו שם אמו עליו.

דהיינו, לקרבן הזה קוראים "תמורת בכור ומעשר", ולכן כמו שבכור ומעשר נאכלים במומן לבעלים בלי פדיון, כך גם התמורה שלהם נאכלת במומה לבעלים. ולקרבן הזה קוראים "תמורת קדשים", ולכן כמו שקודשים אינם נאכלים בלי פדיון, כך גם התמורה שלהם אינה נאכלת בלי פדיון, (והרי אין לה קדושה חזקה שיכולה להתפס בפדיון).

תניא כוותיה דרב נחמן: הגמרא מביאה ברייתא האומרת כרב נחמן. מנין לתמורת פסולי המוקדשין (שהתפס אותם בתמורה לאחר שנפדו) שמתה? תלמוד לומר "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה... **טמא** הוא לכם", הפסוק מלמד אותנו שיש בהמה שיש בה סימני טהרה ובכל אופן היא אסורה באכילה, ואיזו בהמה זו? זו תמורת פסולי המוקדשין.

קושיא: האי מיבעי ליה לחמש חטאות מתות: הרי הפסוק הזה נצרך ללמד אותנו על חמש סוגים של בהמת קרבן חטאת שמתה! (החמש חטאות מפורטות במסכת תמורה דף כא, ב).

תירוץ: ההוא ממפריסי הפרסה טמא נפקא: את חמש חטאות אנו לומדים מהמילים "וממפריסי הפרסה" בפסוק הנ"ל, "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה **וממפריסי הפרסה... טמא** הוא לכם". ואת תמורת פסולי המוקדשין אנו לומדים מהמילים "ממעלי הגרה" שבפסוק הנ"ל.

תניא נמי הכי: וכך כתוב בברייתא, שלומדים את חמש חטאות מ"מפריסי הפרסה".

קושיא: חמש חטאות מתות, הילכתא גמירי לה: הרי זוהי הלכה למשה מסיני, ולא לומדים אותה כלל מפסוק!

אלא כי אתא קרא לתמורת אשם: אלא באמת המילים "ממפריסי הפרסה" לא מלמדות על חמש חטאות אלא על 'תמורת אשם' שהיא תרעה עד שיפול בה מום ויפדה אותה.

קושיא: תמורת אשם נמי הילכתא היא 'כל שבחטאת מתה - באשם רועה': גם דין זה הוא הלכה למשה מסיני ואין צורך בפסוק! ההלכה היא "כל שבחטאת מתה - באשם רועה". מכיון שתמורת חטאת מתה (שהרי היא אחת מחמש חטאות המתות), אם כן תמורת אשם רועה.

אלא לעולם וכו': באמת הפסוק "ממפריסי הפרסה" מלמד על חמש חטאות מתות, ואפילו שזו הלכה למשה מסיני צריכים גם פסוק וגם הלכה. כי מהפסוק בלבד היינו חושבים שחמש חטאות הולכות לרעה, על כך מלמדת אותנו ההלכה שהם הולכות למיתה.

ואי מהילכתא וכו': ואם היתה רק ההלכה, היינו חושבים שאם קרה מקרה והוא אכל מהחמש חטאות, הוא עשה איסור אבל לא עבר על לאו. על כך מלמד הפסוק שיש בזה לאו.

ואיבעית אימא: באמת אין צורך בפסוק ללמד על חמש חטאות המתות עצמן, כי לומדים זאת מהלכה למשה מסיני. אבל התורה רצתה להקיש דבר שבא ממעלי גרה לדבר שבא ממפריסי פרסה. דהיינו להקיש את תמורת פסולי המוקדשין שנפדו שלומדים אותה מ"מעלי הגרה", לחמש חטאות שלומדים אותם מ"מפריסי הפרסה". כדי ללמד אותנו שכמו שחמש חטאות הולכות למיתה, כך גם תמורת פסולי המוקדשים הולכת למיתה ולא לרעה.

משנה: המקבל צאן ברזל מן הגוי: כגון ישראל שקיבל את בהמותיו של הגוי במחיר מסויים, וסוכם ביניהם שהישראל צריך לשלם לו את הסכום עד עשר שנים בין אם הבהמות ימותו או הוזלו, והוולדות שיהיו להם במשך אותם העשר שנים יתחלקו ביניהם.

הדין הוא **שולדותיהן פטורין**: הוולדות של ה'צאן ברזל' הללו פטורים מן הבכורה, כלומר שאם הבהמות הללו יולידו וולדות והם יולידו בכורות, הבכורות אינם קדושים בקדושת בכורה. הגמ' תבאר שהטעם הוא לפי שאם הישראל לא יביא לגוי את הכסף, הוא יתפוס בהמה עבור החוב, ואם הוא לא ימצא בהמה הוא יתפוס וולדות, ונמצא שיש לגוי שייכות בוולדות, והדין הוא שאם 'יד הנכרי באמצע' (= שיש לגוי שייכות בוולדות) פטורה מן הבכורה. [המשנה לא הוצרכה לומר שהוולדות של הצאן ברזל פטורות מן הבכורה, לפי שזהו דבר פשוט, שהרי הבהמות עצמן שייכות לנכרי, וכל בהמה שיש לנכרי חלק בה אין וולדה קדוש בבכורה, ולכן המשנה דיברה על הוולדות של הצאן ברזל שהן ילדו וולדות והן יולדו בכורות].

ולדי ולדותיהן חייבין: אבל וולדי הוולדות של הצאן ברזל, כלומר הוולדות שהם דור רביעי לצאן ברזל, חייבים בבכורה, לפי שאותם הגוי כבר לא לוקח, ונמצא שאין לגוי שייכות בהם.

העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן: ואם הישראל אמר לגוי שאם ימותו הבהמות תיטול את הוולדות המגיעות לחלקי, בכך הוא נתן לו כח גם בוולדות, ונמצא שיש לגוי כח בדור אחד נוסף, ולכן -

ולדי ולדות פטורין: וולדי הוולדות של הצאן ברזל, כלומר הוולדות שהם דור רביעי לצאן ברזל, פטורים מבכורה, כי יש לגוי שייכות בהם.

וולדי וולדי וולדות חייבים: אבל הוולדות שלהם שהם דור חמישי לצאן ברזל חייבות בבכורה, לפי שאים לגוי שייכות בהם.

רשב"ג אומר: אפילו עד עשרה דורות פטורים מן הבכורה, לפי שהגוי תופס את כל מה שהוא מוצא, ואם הישראל לא ישלם לו הוא יתפוס גם את הוולדות שהם עשרה דורות מהצאן ברזל.

רחל שילדה מין עז וכו': רחל היא ממין הכבשים, ואם היא ילדה מין עז שהוא מין אחר, פטורה מן הבכורה, וכן עז שילדה מין רחל. הטעם הוא לפי שנאמר "אך **כְּבוֹר שׁוֹר** או **כְּבוֹר כֶּשֶׁב** או **כְּבוֹר עֵז** לֹא תִפְדֶּה קֶדֶשׁ הֵם", ודורשים שרק אם הוא שור ובכורו שור (= שהוא דומה לאמו ולא למין אחר) חייב בבכורה, וכן לגבי כבש ועז.

ואם יש בו מקצת סימנים שבהם הוא דומה לאמו, **חייב**.

נמרא: למימרא: משמע שכיון שבעל הבהמות הגוי עדיין לא קיבל את הכסף, לכן הבהמות נמצאות עדיין ברשותו (ולכן הן פטורות מן הבכורה).

קושיא: ורמינהו: והרי למדנו במשנה במס' בבא מציעא - 'אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית'. כלומר כיון שהמקבל התחייב לתת לבעל הבהמות כסף עבורם, הרי מה שבעל הבהמות מקבל חצי מהוולדות הוא שכר עבור 'המתנת מעות' (= שבשכר שהוא מסכים להמתין עם התשלום, הוא מקבל חצי מהוולדות), וזוהי ריבית, נמצא שהבהמות נמצאות ברשות המקבל ולא ברשות בעל הבהמות! וזה להיפך ממשנתנו שאמרה שהם נמצאות ברשות בעל הבהמות.

תירוץ: אמר אביי: משנתנו עוסקת במקרה שהגוי קיבל על עצמו לספוג את ההפסדים, כגון שאם הבהמות ימותו או שהם יוזלו ההפסד יהיה עליו, ולכן פטורות מן הבכורה, אבל המשנה במס' בבא מציעא עוסקת במקרה שהנותן לא קיבל על עצמו לספוג את ההפסדים, ולכן הבהמה נמצאת ברשות המקבל, ונמצא שמה שהוא מקבל חצי מהוולדות זהו ריבית.

רבא מקשה על אביי:

אמר ליה רבא: וכי אם הגוי קיבל על עצמו לספוג את ההפסדים אתה קורא לזה 'צאן ברזל'? והרי כל המשמעות של 'צאן ברזל' זה שהמקבל סופג את ההפסדים, ולכן קוראים לזה 'ברזל', שזה כמו ברזל קשה שאינו נפחת, כך הגוי יקבל את כל הסכום בכל מקרה.

ועוד, מאי פסקא: ועוד קשה על דבריך, מדוע אתה מחלק בין 'צאן ברזל' שבמשנתנו ל'צאן ברזל' שבמס' בבא מציעא?

ועוד, אדתיי סיפא: ועוד קשה על דבריך, עד שהמשנה במס' בבא מציעא אמרה בסיפא 'אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים' (= לפי שאין בגוי איסור ריבית), שהמשנה שם תחלק בישראל עצמו ותאמר כך: האיסור לקבל 'צאן ברזל' מישראל הוא רק במקרה שהנותן לא קיבל על עצמו לספוג את ההפסדים, אבל במקרה שהנותן קיבל על עצמו את ההפסדים מותר כיון שאין בזה ריבית.

רבא מתרץ באופן אחר:

אלא אמר רבא: גם כאן וגם במס' בבא מציעא מדובר שהנותן לא קיבל על עצמו את ההפסדים, אלא המקבל יספוג את כל ההפסדים, ושם במס' בבא מציעא האיסור הוא משום ריבית, ואצלנו הטעם שפטורה מן הבכורה משום שאם הגוי לא יקבל את המעות מהישראל הוא יתפוס את הבהמה, ואם הוא לא ימצא את הבהמה הוא יתפוס את הוולדות, ונמצא שהבהמות הם משכון אצל הגוי, והדין הוא שאם יד הגוי באמצע פטורה מן הבכורה.

*

למדנו במשנה - העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורים המקבל צאן ברזל מן הגוי ולדותיהן פטורין, ולדי ולדותיהן חייבין:

אמר רב הונא: הוולדות של ה'צאן ברזל' הללו פטורים מן הבכורה, כלומר שאם הבהמות הללו יולידו וולדות והם יולידו בכורות, הבכורות אינם קדושים בקדושת בכורה. אבל ולדי הוולדות של הצאן ברזל, כלומר הוולדות שהם דור רביעי לצאן ברזל, חייבים בבכורה, לפי שאותם הגוי כבר לא לוקח, ונמצא שאין לגוי שיכות בהם. וכפי שביארנו במשנה.

ורב יהודה אמר: גם דור רביעי לצאן ברזל פטורים מבכורה, ורק דור חמישי חייבים.

קושיא על רב יהודה: **תנן:** למדנו בסיפא של המשנה - 'העמיד ולדות תחת אמותיהן, ולדי ולדות פטורין'. משמע שרק אם העמיד שבכך הוא חיזק את כוחו של הגוי בוולדות אז דור רביעי פטורים מן הבכורה, אבל אם לא העמיד חייבים, וא"כ קשה על רב יהודה שאמר שתמיד דור רביעי פטורים אפילו אם לא העמיד.

תירוץ: **אמר לך רב יהודה:** באמת דור רביעי פטורים גם אם לא העמיד, ומה שהמשנה אמרה בסיפא 'העמיד' הוא משום שהמשנה רצתה להשמיע לנו שאפילו אם העמיד, רק דור רביעי פטור ולא יותר, לפי שהיה מקום לחשוב שכיון שהוא העמיד וחיזק את כוחו של הגוי בוולדות הרי שהגוי יגבה מכל דורות הוולדות, ולעולם הם יהיו פטורים מן הבכורה, לכך משמיעה לנו המשנה שהדורות של הוולדות דינם כאילו לא העמיד, ורק דור רביעי פטורים מן הבכורה, אבל מדור חמישי והלאה חייבים.